

การถนอมต้นอ้อ

อุปกรณ์

1. มีด ใช้สำหรับตัดต้นอ้อ
2. เลื่อย สำหรับเลื่อยตัดหัวและท้ายลำของต้นอ้อให้ตรง
3. ไม้ สำหรับทาบไม้อ้อให้แตก ทำให้ลำอ้อแตกและแบน

วิธีการทำ

1. การตัดต้นอ้อ

เลือกต้นอ้อที่มีลำขนาดใหญ่ตามที่ต้องการพร้อมทั้งลำปล้องตั้งตรง ต้นอ้อที่นำมาสานได้ต้องแก่ โดยเป็นต้นอ้อเจริญเติบโตประมาณ 2 ปี จึงนำมาสานได้ ถ้าเลือกต้นที่อ่อนเกินไป ถ้าสานจะทำให้งานสานออกมาแล้ว มีการหดตัวของไม้และทำให้งานออกมาไม่สวยตามที่ต้องการ

การตัดต้นอ้อเพื่อนำมาจักสาน

2. การตัดลำที่ใช้ในการสาน

ใช้เลื่อยตัดลำของต้นอ้อที่ตัดมาให้มีขนาดความยาวที่ต้องการ โดยตัดหัวตัดท้ายให้ตรงและได้ขนาดเท่ากัน เพื่อสะดวกในการสานและยังทำให้งานออกมาสวย

3. การตาก

นำลำของต้นอ้อที่ตัดเรียบร้อยแล้ว มาตากแดดประมาณ 2 วัน โดยวางเรียงกับพื้นดิน จะทำให้ลำของต้นอ้อแห้งเสมอกันทั้งลำ ซึ่งทำให้ในการทอง่ายขึ้น และยังทำให้ต้นอ้อแข็งและเหนียว

4. การทอ

เมื่อลำของต้นอ้อแห้งดีแล้ว ก็นำไม้้อมาทอให้แตกจนเป็นเส้นแบนๆ ก่อนนำไปสาน

การตัดลำของต้นอ้อ

การตากต้นอ้อ

การทอลำต้นอ้อ

5. การสาน

นำต้นอ้อที่ทอและมารีดเป็นแผ่นเสร็จแล้ว จัดวางเรียงกัน 2 แผ่น เป็นแนวตั้ง แล้วนำมาอีก 1 แผ่น สานทับกับแนวตั้ง และเอามาอีก 1 แผ่น เพื่อมาสานสลับกับอีกแผ่นแรก ซึ่งแนวนอนจะมี 2 แผ่น เมื่อขึ้นต้นการ

สานเสร็จ จากนั้นสานต่อไป โดยการสานจะใช้แค่แผ่นเดียวในการสาน การสานจะมีลักษณะสานทับ 2 แผ่น และยก 2 แผ่น สานทั้งแนวนอนและแนวตั้ง ทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนได้ขนาดตามที่ต้องการ ใช้เวลาในการสาน 2 ชั่วโมงต่อ 1 แผ่น การสานแบบนี้เรียกว่า “การสานลายสอง”

วิธีการสานต้นอ้อ

ลักษณะการสานลายสองจากต้นอ้อ

รายได้ของการสานต้นอ้อ

นางศุ้ย เนตรแสงศรี อายุ 53 ปี อยู่บ้านเลขที่ 70 หมู่ 1 บ้านกล้าสู้ ตำบลสะเดาะพง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีอาชีพขายผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพร เช่น ว่านชักมดลูก เอ็นเหือง และปลุกกะทกรก 1 ไร่ ปลุกยอดผักแม้ว 1 ไร่ ส่วนการสานต้นอ้อเป็นอาชีพเสริม

ป้าศุ้ยเริ่มสานต้นอ้อจากการนำมาสร้างบ้านและร้านขายสมุนไพร โดยคำแนะนำจากน้องชายเห็นว่าต้นอ้อน่าจะนำมาสานได้

ป้าศุ้ยก็ลองสาน แล้วนำมาทำเป็นฝาที่ร้าน ซึ่งป้ามีฝีมือด้านการสานกระติบข้าว ตะกล้า ก่อนที่จะมาสานต้นอ้อ

เมื่อนักท่องเที่ยวและผู้ผ่านมาที่ร้านขายสมุนไพรของป้าเห็นฝาที่ร้านขายสมุนไพร (รุ่งตะวันสมุนไพร) เห็นว่าสวยดีและเป็นธรรมชาติ จึงมีความสนใจที่จะทำบ้านพักในรีสอร์ท จึงให้ป้าสานให้ โดยจะคิดเป็นราคาตามขนาดที่สาน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงขนาดของการสานต่อราคาในแต่ละแผ่น

ขนาด (เมตร)	ราคา (บาท) / แผ่น
1.20 x 2.40	300 - 350
1.50 x 2.00	150
80 x 2.00	100

รายได้ในการสานต้นอ้อของป่าตู่ เริ่มสานเมื่อ พ.ศ. 2547 – 2549 ซึ่งป่ามีรายได้เสริมจากการสานต้นอ้อ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงรายได้ตั้งแต่เริ่มการสานต้นอ้อ

พ.ศ.	จำนวนที่สาน (แผ่น)	รายได้ต่อปี
2547	200 – 300	10,000
2548	200 – 300	10,000
2549	70 – 80	7,000

หมายเหตุ: ปี 2547-2548 รายได้มากกว่า ปี 2549 คือสองปีแรกป่าตู่ขายสมุนไพรอย่างเดียวจึงมีเวลาสานต้นอ้อมากกว่าปี 2549 เพราะขายสมุนไพร ปลุกกะทกรกและฟักมั่งด้วย จึงไม่มีเวลามากในการสานต้นอ้อ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานฝ้ายอ้อ เป็นการรวมกลุ่มเกษตรกรในเขตอำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานฝ้ายอ้อ ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2543 มีสมาชิก 41 คน โดยมี คุณประทวน เขจรดวง สมาชิกอบต. สงเปลือย คุณสมศักดิ์ ระดาพันธ์ุ์ กำนันตำบลสงเปลือย คุณสายันต์ อาชะวิมล คุณสมบูรณ์ นันผาดคุณพลสุข มูลศรี เกษตรตำบล และคุณสมเกียรติ พิมพะสาลี พัฒนาการตำบล เป็นที่เล็งแนะนำเทคโนโลยีและประสานงานด้านการตลาด ในกลุ่มมีเงินหมุนเวียนถึง 138,000 บาท งบประมาณดังกล่าวได้รับจากโครงการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนปี 2545 ต่อมาเมื่อปี 2546 กลุ่มได้ส่งสินค้าเข้าคัดสรรได้รับ 2 รางวัล คือรางวัลกลุ่มอาชีพดีเด่น และรางวัล 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ดีเด่น เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2549 พร้อมขึ้นทะเบียนเกษตรกรวิสาหกิจชุมชน กับ สนง.เกษตรอำเภอนามน ในปีเดียวกัน กิจกรรมเด่นในกลุ่มหลังจากทำนา คือ “การจักสานฝ้ายอ้อ”

โดยคิดต้นทุนการผลิตฝ้ายอ้อขนาดกว้าง 3 เมตร ยาว 3 เมตร 30 บาท กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นศูนย์รวมรับซื้อแผ่นละ 55 บาท แก่สมาชิก และกลุ่มจะเป็นศูนย์รวมขายต่อพ่อค้าคนกลาง โดยขายส่งราคาแผ่นละ 60 บาท ขายปลีกแผ่นละ 70 – 75 บาท ใน 1 เดือน สมาชิกในกลุ่มจะมีรายได้ตั้งแต่ 5,000 – 20,000 บาท แล้วแต่ครอบครัว มีสมาชิกได้ไปตัดอ้อนำมาขายเป็นมัด มัดละ 15 บาท ศูนย์รับซื้อไม่มีขีดจำกัด ส่วนสมาชิกจักสานฝ้ายอ้อใน 1 วัน จะทำได้ 1 แผ่น กลุ่มรับซื้อแผ่นละ 55 บาท เพื่อขายส่งต่อพ่อค้าคนกลางในรูปของกลุ่ม

นอกจากจะขายส่งเป็นแผ่นฝ้าอ้อขนาดใหญ่แล้ว ยังมาแปรรูปเป็นชุดรองจาน รองแก้วน้ำ ใน 1 ชุด มีชุดเล็ก รองแก้ว 8 แผ่น แผ่นใหญ่รองจาน 4 แผ่น ชุดละ 99 บาท

การใช้ประโยชน์

1. ประโยชน์ในการเลี้ยงสัตว์

เป็นพืชจำพวกหญ้าที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ได้ดี โดยเฉพาะวัว ควาย และม้าจะชอบมากเป็นพิเศษ แต่หลังที่มันแก่แล้วก็จะเสียรสชาติไปและมีความเหนียวมากจนไม่เป็นที่ต้องการของสัตว์ ในช่วงฤดูหนาวพืชชนิดนี้จะให้ปริมาณโปรตีนที่สูง เป็นประโยชน์สำหรับสัตว์ที่ใช้แรงงาน

2. ประโยชน์ด้านการใช้สอย

นอกจากพืชชนิดนี้จะใช้เป็นอาหารสัตว์แล้ว ในประเทศไทยการจักสานต้นอ้อจะทำฝ้าบ้าน ทำเพดาน ทำฝ้าครัว ยุงฉางข้าว แต่นิยมมากคือ นักธุรกิจนำไปทำรีสอร์ท ทำบ้านสวน ทำสวนอาหาร เพราะฝ้าอ้อป้องกันความร้อนได้ดี และในแถบเมดิเตอร์เรเนียนยังใช้ทำเป็นส่วนประกอบของที่อยู่อาศัย ทำรั้ว ชาวอินเดียยังใช้ทำลูกธนู สามารถนำมาใช้ทำเสื่อได้ ในประเทศรัสเซียและยังสามารถนำต้นที่มีลักษณะต่างมาใช้เป็นไม้ประดับได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการนำไปผลิตเป็นเส้นใย และทำกระดาษได้ เนื่องจากเป็นพืชที่มีโครงสร้างของเส้นใยมากกว่า 50 % ของส่วนทั้งหมด โดยให้เส้นใยที่มีความยาวถึง 0.8 - 3.0 มิลลิเมตร และมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 5.0 - 30.5 ไมโครเมตร ในส่วนของลำปล้องสามารถนำมาทำเป็นปลอกปากกา ทำเป็น ไม้บรรทัด และยังใช้ทำเป็นแผ่นกระดาษได้ สามารถนำมาแปรรูปเป็นเส้นใยที่ใช้ขัดในเครื่องหนังและทำเชือกได้ ทำรั้ว เสื่อแบบหยาบๆ ตะกร้า รองเท้าแตะ และส่วนของดอกสามารถนำมาทำเป็นไม้กวาดดอกหญ้าได้ และใช้เป็นของตกแต่งบ้านได้อีกด้วย

การนำต้นอ้อที่สานมาทำบ้านพักในรีสอร์ท

3. ประโยชน์ด้านอาหาร

ในประเทศรัสเซีย จะเก็บเกี่ยวส่วนของเมล็ดนำมาแปรรูปใช้เป็นแป้ง ในแถบเมดิเตอร์เรเนียนนำยอดอ่อนสามารถนำมากินเป็นผักได้ และส่วนของ rhizome และลำต้นนำมาประกอบอาหารได้

การกระจายพันธุ์

พบได้ทั่วไปในแถบ Eurasia (เขตติดต่อของทวีปยุโรปและเอเชีย) แอฟริกา แต่ปัจจุบันมีการกระจายไปทั่วโลก แมกซิโก อินเดียตะวันตก จีน อาเจนติน่า และออสเตรเลีย

การขยายพันธุ์

พืชชนิดนี้จะมีอายุยาวนาน ขยายพันธุ์และเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว จากการแตกกอออกไปโดยส่วนของ rhizome ที่มีขนาดใหญ่ แต่ในช่วงที่มีปริมาณน้ำฝนน้อย หรือฝนทิ้งช่วงพืชชนิดนี้ก็จะอาศัย stolon ในการขยายพันธุ์และเจริญเติบโตต่อไป ซึ่ง stolon นี้อาจแผ่ขยายออกไปได้ถึง 50 ฟุต

เอกสารอ้างอิง

1. <http://www.uwgb.edu>
2. <http://www.hort.purdue.edu>

ขอขอบคุณ

1. นางศุ้ย เนตรแสงศรี อยู่บ้านเลขที่ 70 บ้านกล้วย ตำบลสะเคาะพง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานฝ้าย บ้านหนองยาง ตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์